



Maqaalee Rabbii (subhaanahu)-Kutaa 5.3

Description

C-Buâ€™™aalee maqaalee Al-Khaaliq fi Al-Khallaq beekuu fi itti amanuun argamu-kutaa darbe irraa kan itti fufe

4-Maqaa Rabbii â€œAl-Khaaliqattiâ€™• amanuun uumamtoota kaayyoo guddaaf akka uumee fi Inni tapha irraa qulqulluu akka taâ€™™ee amanu namarraa barbaada. Namni waa hojjatu kamiyyuu wanta hojjatu san kaayyoo itti hojjatuuf ni beeka. Fakkeenyaaf, namni mana ijaaru kaayyoo itti ijaaruuf beeka. Namni konkolaataa hojjatu kaayyoo konkolataa ooluf beekun kaayyoo san irratti hundaaâ€™™ee hojjata. Akkanamutti lafaa olkaâ€™™ee taphaaf ykn kaayyoo tokko malee maallaqa baayaâ€™™ee baasun mana ni ijaaraa ykn konkolaataa ni hojjataa?

Rabbiin Tokkicha fakkaataa hin qabne, hundarra beekaa fi ogeessa taâ€™™ee wantoota uumuu kanniin maaliif akka uumuu sirritti beeka. Inni taphaa fi wanta kaayyoo hin qabne hojjachuu irraa qulqullaaâ€™™ee, oltaâ€™™ee. Kanaafu, samii, dachii fi wantoota isaan keessa jiran taphaaf hin uumne. Ni jedha:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَيْنٍ ۝ ١٦

â€œSamii, dachii fi wantoota isaan lamaan jidduu jiran taphattoota taanee hin uumne.â€™• Suuratu Al-Anbiya 21:16

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™™aala samii, dachii fi wantoota isaan jidduu jiran taphaaf hin uumne. Kan uumeef, dandeetti, beekumsaa fi Tokkichummaa Isaa agarsiisuuf, akka namoonni uumamtoota Isaatti xinxalluun Inni Khaaliqa guddaa akka taâ€™™ee fi sifaata biroo guutuu akka qabuu akka hubataniif. Kanaafu, Ibaadan (gabbariin) Khaaliqaaf malee akka hin taane haa beekaniif.^[1] Ammas kaayyoon guddaan wantoota kana itti uumeef, namoota qoruun dhumarratti Guyyaa Qiyaamaa nama gaarii hojjatee gaariin mindeessuf, nama badaa hojjate immoo adabuufi. Kaayyoowwan kanniin walitti cuunfun bakka sadiitti qoodu dandeenya:

1. Namoota qoruu (Qur'âna keessatti Suuratu Huud 11:7 ilaali)
2. Sifaata Rabbii beeku fi Isa qofa gabbaruu (Suuratu Ax-Xalaaq 65:12 fi Suuratu Az-Zaariyat 51:56)
3. Ergasii jazaa (mindeessuu fi adabuuf) (Suuratu Yuunus 10:4, Suuratu An-Najm 53:31)

Kaayyooleen sadan armaan olii hundi akka sansalataa wal keessa seenu. Addunyaan tuni iddoo qormaatati. Qormaanni kuni gara Abbaa humnaatti akka fiigan nama taasisa. Ammas, samiin, dachii fi wantoonni isaan lamaan keessa jiran sifaanni Rabbii Guddaa guutuu akka ta'an agarsiisu. Namni ibaadaa sirnaan kan hojjatu yoo Rabbii isa uume beekedha. Karaan Isa itti beekan keessaa tokko uumamtootatti xinxalluudha. Kanaafu, qormaanni fi wantoota uumaman kanniinitti xinxalluun ibaadaa isarraa barbaadamu galmaan akka gahu isa taasisa.

Ibaada isarraa barbaadamu galmaan gahu ykn dhiisu isaa Guyyaan itti beekkamu jiraachu qaba. Ta'uu baannan, namoota qoruu tapha ta'a. Kanaafu, nama waan gaarii hojjateef mindaa kafaluu fi nama badii hojjate adabuuf dirqama Guyyaan Qiyaamaa jiraachu qaba. Kanaafi, Rabbiin subhaanahu wa ta'aalaa ni jedha:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾
فَتَعَلَى اللَّهِ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾﴾

âœSila Nuti taphumaaf waan isin uumnee fi gara Keenyatti kan hin deebifamne ta'uu ni yaaddu?

Rabbiin Mootii haqaa ta'e olta'e. Isa malee Kan haqaan gabbaramu hin jiru. Inni Gooftaa Arshii kabajamaati.• Suuratu Al-Mu'minuun 23:115-116

âœ**Rabbiin Mootii haqaa ta'e olta'e.**• Rabbiin Mootii Haqaa ta'e osoo ilmaan namaa jidduutti haqaan hin murteessin akkanumatti badanii ni hafuu? Zaalimtonni (cunqursitoonni) badii hojjatanii osoo hin adabamin du'an mee ilaali. Namoota cunqurfamanii osoo haqa isaanii hin argatin dhuman mee ilaali. Mootiin Haqaa osoo nama miidhaa hojjate hin adabin, nama miidhameef haqa isaa isaaf hin deebisin akkanumatti ni dhiisaa? Kanaafu, Rabbiin Mootii Haqaa waan ta'eef Guyyaa Qiyaamaa isaan kaasun isaan jidduutti haqaan murteessa. Namoota du'an lamuu kaasuu irratti danda'a akka ta'e samii fi dachiin ragaa bahu. Kana jechuun samii fi dachii garmalee bal'atanii fi gurguddatan kanniin Kan uume lamuu namoota kaasun itti ulfaataa?

5-Maqaa Al-Khaaliqatti amanuun shariaa Isaa akka fudhatan, isaan murteessanii fi seera Isaatiin ala kan biraatti akka hin gammanne namarraa barbaada- sababni isaas, shariaan (seerri) kuni Khaaliqa Ogeessa uumamtoota Isaa sirritti beeku irraa kan dhufedha. Ni jedha:

﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾﴾

â€œInni kan uume hin beeku sila? Inni Al-Laxiif, Al-Khabiir.â€• (Suuratu Al-Mulk 67:14) **â€œInni kan uume hin beeku sila?â€•** kana jechuun sila Khaaliqni uumamtoota Isaa hin beekuu? Uumamtoonni keessa ofiitu kan hin beekne taâ€™TMuu dandaâ€™TMu. Garuu Uumaan akkamitti isaan wallaalaa? Hidda dhiigaa qaama keeti hunda kan uume, qalbii, qoma, sammuu fi kutaalee qaama kee hunda kan uumee Isa. Inni akka hargantu waan si dandesiseef ni harganta, kutaaleen qaama keetii akka hojjatan kan taasise Isa. Kanaafu, akkamitti wanti dhoksitan, ifa baastanii fi qoma keessan keessa jiru Isarraa dhokataa? Kana waliinu, **â€œInni Al-Laxiif, Al-Khabiirâ€•** dha. Hiika **Al-Laxiif** keessaa tokko, wantoonni hanga fedhan haa xiqqaatan ykn haa haphatan, wanta hundaa kan beekudha. Xiqqeenya irraa kan kaâ€™TMe, wantoonni ija namaatin hin mulâ€™TManne baayâ€™TMetu jiru. Wantoota kanniin hunda Rabbiin Guddaan ni beeka. Beekumsi Isaa wantoota hunda dhaqqaba. **â€œAl-Khabiirâ€•** jechuun immoo keesso fi iccitii wantoota hundaa kan beekudha. Dhimma keessaa fi garmalee dhokate hunda beeka.

Wanta namoota fayyadu fi miidhu sirritti waan beekuf seera isaaniif buuse. Kanaafu, seerri Isaa seera hundarra gaarii taâ€™TMeedha. Ilmi namaa waaâ€™TMee namootaa sirritti beeku waan hin dandeenyef seerri fi heerri kaaâ€™TMu hanquu fi hirâ€™TMinna baayâ€™TMeen kan guuttameedha. Seerri isaa dhaloota tokkoof yoo taâ€™TMe dhaloota biraatif hin taâ€™TMu. Bakka tokkoof yoo taâ€™TMe bakka biraatiif hin taâ€™TMu. Garuu Rabbiin subhaanahu wa taâ€™TMaalaa wantoota hundaa waan beekuuf, shariâ€™TMaan Isaa madaallamaa fi dhaloota hundaaf kan taâ€™TMuudha. Namni shariâ€™TMaa Isaatirraa dheessee seera namtolche barbaade, kasaaratu isa muudata. Yeroo ammaa badii dimookraasin, diktaatarshipin, kapitaalizmi fi soshaalizmiin fide hangana hin jedhamu. Waan fedhan hojjachuun mirga dimookراسيiti jechuun faahishaa (wantoota fokkuu) bakka adda addaatti babalâ€™TMatan mee ilaali! Rabbiin guddaan oltaâ€™TMe ni jedha:

أَفْحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

â€œSila murtii Jaahiliyyah barbaadu? Namoota yaqiina qabaniif Rabbiin caalaa eenyutu murtiin irra gaariidhaa?â€• Suuratu Al-Maaâ€™TMida 5:50

Murtiin jaahiliyyah murtii Rabbiin buuse faallessudha. Murtiin jaahiliyyah murtii wallaalummaa fi fedhii lubbuu hordofuu irratti hundaaâ€™TMedha. Namoota yaqiina qabaniif murtii Rabbii caalaa murtii kamtu isaaniif irra gaariidha? Yaqiina jechuun beekumsa guutuu shakkii hin qabneedha. Kanaafu, namoota yaqiina qaban jechuun namoota beekumsa guutuu qabanii fi dhugaan amananiidha. Namoonni yaqiina qaban murtii fi seerri Rabbii murtii fi seera kamiyyuu akka caalu ni beeku. Kanaafu, itti amananii hordofu.

6- Taâ€™TMaziim (Ol-Guddisuu)â€œ Uumamtoonni garmalee gurguddatan kanneen akka samii fi dachii gara guddinna Khaaliqaa akeeku. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™TMaalaa ni jedha:

لَقَدْ سَبَّحَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَوتٍ فَأَرْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَظُنُّهُ ۚ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٢٠﴾

[Rabbiin] samiiwwan torba baqannaan Kan uumedha. Uumiinsa Rahmaan keessatti wal dhabbii homaatu hin agartu. Mee agartuu kee gara [samii] deebisi, baqaqiinsa wayii ni agartaa? Ergasiis yeroo baayâ€™ee agartuu kee deddeebisii [gara samii ilaali], agartuun kee hoongaâ€™aa dadhabaa taâ€™ee sitti deebiâ€™a.â€• Suuratu Al-Mulk 67:3- 4

Baqannaa jechuun wantoonni baayâ€™een gubbaa jalaan walirra taâ€™uudha. Nu ol samiiwwan torba gubbaa jalaan taâ€™uun uumaman. Uumiinsa Rabbii keessatti wal dhabbii, hirâ€™inna fi hanqinna wayitu hin agartu. Mee gara samii Rabbiin uumee tana ilaali, baqaqiinsa ykn dhooyinsa wayii keessatti ni argitaa? Ammas irra deddeebiâ€™i ijaan ykn teleskoopin qoradhu, ijji tee hirâ€™inna, hanqinna fi baqaqiinsa wayituu arguu irraa hoongoftu taatee sitti deebiti. Kana jechuun hirâ€™inna, hanqinna fi baqaqiinsa wayituu samii keessatti arguu hin dandeessu. Akkasumas, dhumarratti ijji dadhabdu taate gara keetti deebiti. Kuni hundii guddinna Khaaliqaa, beekumsi, dandeetti fi ogummaan Isaa guutuu taâ€™uu agarsiisu. Kanaafu, kana beekuu fi itti amanuun Rabbii guddaa garmalee akka kabajanii fi ol guddisan nama taasisa.

Rabbiin garmalee ol guddisuu fi kabajuun Isa qofa akka gabbaran, ajajoota, wantoota Inni dhoowwe fi shariâ€™aa Isaa akka guddisan nama taasisa. Namni Rabbiin garmalee ol-guddisuu fi kabaju, Isaan ala wanta biraatiif gadi of hin qabu, ajajoota Isaa galmaan gahuuf ni carraaqa, wanta dhoowwe irraa ni fagaata.

Guduunfaa

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa Khaaliqa wanta hundaa uumee taâ€™u amanuun firiwwan kanniin namaaf buusa:

- 1-Inni Gooftaa tokkicha haqaan gabbaramuu taâ€™uutti amanuu fi Isa qofa gabbaruu**
- 2-Rabbiin sifaata (amaloota) gugguutu taâ€™an akka qabu amanuu.** Wanta tokko uumuuf uumaan jireenya, beekumsa, dandeetti, fedhii fi ogummaa qabaachu qaba. Bakka amaloonni kuni hin jirretti waa uumuun hin dandaâ€™amu. Kanaafu, Rabbiin uumamtoota garmalee gurguddatan kanniin uumuun jireenyi, beekumsi, dandeettin, ogummaa fi sifaanni Isaa biroo guutuu taâ€™uu agarsiisa.
- 3-Rabbiin wantoota hundaa akka beeku amanuu fi dhoksaatti waan badaa hojjachuu fi yaadu irraa of eegu.** Uumaan waa uumu wanta uumee sirritti beeka. Namoota hundaa kan uumee Rabbiin erga taâ€™me, ifaa fi dhoksatti wanta isaan hojjatan, dubbatanii fi jibba, niyyaa, jaalalaa fi miroota biroo qalbii isaanii keessa jiru hunda beeka.
- 4-Uumamtoota kaayyoo guddaaf akka uume amanu.** Khaaliqni Ogeessa wanta hojjatu maaliif akka hojjatu sirritti beekudha. Kanaafu, uumamtoota kanniin hundaa kaayyoo guddaaf uume. Uumamtoota gurguddaa kanniin kan uumeef: namoonni Isa beekuun Isa qofa akka gabbaraniif, ammas ibaada (gabbarrii) isaan irraa barbaadamu bakkaan akka gahaniif isaan qoruuf, ergasii jazaa isaaniif kafaluufi.

Nuti addunyaa tana keessatti Rabbii guddaa ijaan arguu hin dandeenyu. Kanaafu, Inni jiraachu fi sifaanni Isaa guutuu taâ€™uu karaan itti beeknu, uumamtoota Inni uumetti xinxalluuni. Dabalataan, kitaaba buusuu fi ergamtoota erguun caalatti waaâ€™ee Isaa, akkaata ibaada itti hojjatanii fi mindaaf adabbii nutti beeksise. Kana booda xumura irratti jazaan jiraachu qaba miti ree? Uumamtoota gurguddaa kanniin uumee, kitaabban buusee fi ergamtoota ergee, Guyyaan Qorannoo ykn jazaan yoo hin jiraatin hojiin kuni tapha hin taâ€™uu ree? Rabbiin ogeessaa fi beekaa taâ€™me waan taphaa hojjachuu irraa qulqullaaâ€™me. Kanaafu, Guyyaan wanta hojjataa turaniif namoota itti qoratuu fi jazaa isaaniif kafalu jiraachu qaba. Guyyaan kunis Guyyaa Qiyaamaa jennaan.

5-Shari'aa Isaatti gammadu- Khaaliqni wanta uumamtoota Isaa fayyaduu fi miidhu sirritti waan beekuf shari'aa (seerri) Inni uumamtoota Isaatiif buuse seera kamiyyuu caala.

6-Rabbii guddaa ol-guddisuu

Kitaabban wabii

[Walillahi asmaa'ul Husnaa faduu bihaa](#)“ lakk.46,47; AbdulAziz bin Naasir Jaliil

[1] [Tafsiiru Saadii](#)-fuula 606, [Zaadul Masiir](#)-Ibn Al-Jawzi- fuula 925, (Dabalataaf: [Tafsiiru Ibn Kasiir](#) 5/326)

Date Created

September 15, 2019

Author

admin